

Mihin maaseutua tarvitaan?

KUHMONEN, TUOMAS & HANNU NIITTYKAN-GAS (2008). *Maaseudun tulevaisuus. Ajattelun käsikirja*. 143 s. Maahenki, Helsinki.

Suomi on tunnetusti yksi Euroopan maaseutumaisimpia maita. Maan asutusrakenne on samanaikaisesti sekä harva että keskittynyt, ja viime vuosien alue- ja yhteiskuntapolitiikka on pikemminkin polarisoinut kuin tasapainottanut aluekehitystä. Nykyään vain suuri on kaunista ja suuruutta löytyy ainoastaan keskusalueilta. Mihin yhteiskunta ylipäätään tarvitsee tulevaisuudessa maaseutua ja mihin maaseutu yhteiskuntaa?

Arvosteltavassa teoksessa liikutaan näiden aluerakenteen kannalta perimmäisten kysymysten äärellä. Kirjoittajat ovat Jyväskylän yliopiston maaseutututkijoita ja -vaikuttajia. Tuomas Kuhmosella on laaja kokemus kotija ulkomaisista tutkimus- ja kehittämistehtävistä ja Hannu Niittykangas on perehtynyt erityisesti yrittäjyyteen. Teoksen on julkaissut Maaseudun Sivistysliiton kustantamo, joka on erikoistunut luontoa, maaseutua, taidetta ja arkielämää käsitteleviin laatu- ja tilauskirjoihin.

Teos perustuu tavanomaisten kirjallisuus- ja tilastolähteiden lisäksi pienen, erityisesti maaseudun yritystoiminnan mahdollisuuksia pohtineen asiantuntijaryhmän keskusteluihin talvella 2006–2007. Teos pyrkii toimimaan ajattelun käsikirjana kaikille niille, jotka ovat kiinnostu-

neita tai huolestuneita maaseudun kehityksestä. Teoksen mukaan viime vuosien kehitys perustuu lähinnä ylhäältä annettuihin ohjelmiin ja strategioihin, kun taas laajat ja syvälliset pohdiskelut maaseudun tulevaisuudesta ovat olleet harvinaisia. Keskittävälle, suuruuden ekonomiaan nojaavalle suunnittelulle ei vakavasti pohdita vaihtoehtoja tai rinnakkaisia kehityskulkuja.

Teos on tiivis kokonaisuus, joka jakautuu kolmeen pääkappaleeseen. Lyhyessä johdannossa käydään läpi Suomen maaseudun muutosta ja kilpailukykyä lähinnä sotien jälkeisenä aikana. Perusteita maaseudun talouselämän kehittämiseksi haetaan kuitenkin kiintoisasti 1700-luvulta Johan Laguksen Karjalan talouden ja elinkeinoelämän kehittämistä käsitelleestä akateemisesta oppinnäytteestä. Johdantokappale kertoo, että maaseudun tulevaisuuden tarkastelu vaatii erilaista ajattelua kuin kaupungeissa.

Maakuntakeskuksissa toimii alueelliseen edunvalvontaan keskittyneitä isoja virastoja, kun taas ”maaseutu on kaikkien, mutta ei kenenkään asia” (s. 16). Kirjoittajat kärjistävät, että maaseudun asioita on tapana käsitellä yhdessä ja yleisesti, kun taas kaupungit kykenevät hoitamaan asiansa itse ja yksityisesti. Kirjan tavoitteeksi asetetaan maaseudun uuden roolin pohtiminen ilman ohjelmityön, toimiala-rajoitteiden tai varainkäyttösäädösten kahleita.

Laajimmassa pääkappaleessa Suomen maaseudun tarinaa syvennetään ja jäsenetään erilaisten trendien ja ajattelutapojen kautta. Maaseudun kehitykseen vaikuttaneiden tekijöiden, kuten teknologisten innovaatioiden ja osuustoiminnan merkitys osoitetaan selkeästi. Luvussa käytetään paljon esimerkkejä ja maaseudun kehitysvaiheet kytketään taitavasti laajempaan yhteiskunnalliseen kehitykseen, vaikka aluekehityksen historiaa tuntevalle asialle tuttuja ovatkin. Kappaleen kieli on välillä varsin värikästä ja kriittistä, erityisesti maaseudun nykyistä ohjelmapohjaista kehittämisdoktriinia ja siihen liittyvää jäykkää byrokratiaa arvioitaessa.

Kiintoisinta antia ovat hyvin jäsenellyt viisi tapaa mieltää maaseutu. Yleisin ajattelutapa on kirjoittajien mukaan aluelähtöinen ajattelu. Sen lisäksi he nimeävät resurssi-, toimija-, identiteetti- ja liiketoimintalähtöisen maaseutuajattelun. Niitä ja niiden vallitsevuutta verrataan muutamaa muuhun maahan asiantuntija-arvioiden perusteella.

Viimeisessä ja tärkeimmässä pääkappaleessa maaseudulle esitetään yksi mahdollinen uusi rooli. Se perustuu yrittäjyyden kaikinpuoliseen edistämiseen. Tähän saakka maaseutu on muodostanut työvoimalähteen, josta kaupungit ovat ammentaneet ”ilmaiseksi” peruskoulutettua nuorta väestöä. Kylien hiljentyessä tämä ei ole enää mahdollista. Tuttua SWOT-ajattelua soveltamalla erilaisille maaseuduille etsitään erilaisia kehittämisstrategioita, jotta tulevaisuuden maaseutu voisi toimia hyvinvoinnin lähteenä ja kilpailukykyisen yritystoiminnan paikkana.

Teoksen lopussa esitetään toimenpiteitä uuden maaseudun rakentamiseksi. Niistä tärkein on ”Maaseutu-Inno Oy:n” perustaminen. Se olisi neljästä yksiköstä koostuva kehittämissyhtiö, joka toteuttaisi Suomen maaseudun innovaatiojärjestelmää. Yksiköt olisivat ennakointi-, koordinointi- ja neuvontayksiköt sekä itsenäinen maaseudun pääomasijoitusrahasto. Maaseutu-Inno pohjautuisi pääosin maaseudun yritystoiminnan nykyiseen rahoitusjärjestelmään ja se olisi taloudellisesti mahdollisimman riippumaton sekä liiketoiminnallisesti kannattava.

Teosta voisi kritisoida yrittäjyyden liiallisesta korostamisesta maaseudun tulevaisuuden mahdollisuutena, mutta tämä on ymmärrettävää kirjoittajien tutkimustaustasta johtuen. He myös tähdentävät esittävänsä vain yhden näkemyksen ja haastavat lukijoita jatkamaan keskustelua. Esimerkiksi kylätoiminta ja siihen liittyvät mahdollisuudet (kuten maaseutusopimukset, joilla etsitään uusia työn organisoiminnan muotoja julkisen ja yksityisen sektorin sekä vapaaehtoisjärjestöjen yhteistyönä) maaseudun elinvoimaisuuden kannalta kyllä mainitaan, mutta lähinnä vain osana kritisoitua, jäykästä ja ylhäältä ohjelmoitua nykyistä kehittämispolitiikkaa. Globaalien muutosten vaikutusta maaseutuun pohditaan paljon. Niiden nopeutta osoittaa se, että esimerkiksi keskustelut maailmanlaajuisen ruokapulan uhasta ja maaseudulle(kin) elintärkeää liikkuvuutta vaikeuttaneesta polttoaineiden nopeasta hintojen noususta syksyllä 2007 eivät ole ehtineet teokseen. Ilmastonmuutoksen uhat ja mahdollisuudet jäävät nekin suhteellisen vähälle huomiolle.

Kirjan kerronta on sujuvaa, kieli elävää ja taitto väljää. Luettavuutta parantavat lukuisat selkeät ja värilliset kaaviot, joita on peräti 45 kappaletta. Sivun kokoiset rauhalliset valokuvat suomalaisista pelloista eri vuodenaikoina tuovat oman lisänsä teoksen harkittuun visuaaliseen ilmeeseen.

Aluekehitystä maaseudun näkökulmasta luotaavia puheenvuoroja kuullaan harvoin. Maaseutu- ja aluetutkijoita moititaan toisinaan liiasta varovaisuudesta ja vaihtoehtojen etsimättä jättämisestä. Tässä suhteessa teos on virkistävä poikkeus. Se on tiivis ja helppolukuinen ja tarjoaa yhden mahdollisen ja uskottavan tulevaisuuden kuvan elinvoimaisesta maaseudusta. Se sopii maaseudusta kiinnostuneille ja erityisesti niille aluetutkimuksen ja kehittämisen parissa toimiville, joille maaseutu näyttäytyy lähinnä taakkana Suomen aluerakenteen tulevia kehityslinjoja pohdittaessa.

TOIVO MULU
Maantieteen laitos,
Oulun yliopisto